

Stefan Kosiński

Konferencja historyczna w Klubie Adwokata w Krakowie

Palestra 32/4(364), 82-85

1988

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

bazie źródłowej, rzetelności badawczej i obiektywnego charakteru wniosków. Zastępują autora jest śmiało i kompleksowe ujęcie tematu, który rozwinął z dużą erudycją prawniczą.

dr Ryszard A. Stefański

Z PRAC OŚRODKA BADAWCZEGO ADWOKATURY

1

V Ogólnopolski Konkurs Krasomówczy Aplikantów Adwokackich

W dniu 4 grudnia 1987 r. w Warszawie odbył się zorganizowany przez Ośrodek Badawczy Adwokatury V Ogólnopolski Konkurs Krasomówczy Aplikantów Adwokackich.

W Konkursie brało udział dziesięciu finalistów wyłonionych w eliminacjach przeprowadzonych przez Okręgowe Rady Adwokackie w Warszawie, Wrocławiu, Poznaniu, Krakowie i Gdańsku.

Jury w składzie: przewodniczący — Prezes NRA adw.dr Kazimierz Łojewski, członkowie — Krystyna Mazur PWST, doc.dr hab. Tadeusz Ereciński — Wydział Prawa i Administracji Uniwersytetu Warszawskiego, adw. Witold Bayer — przewodniczący Rady Naukowej OBA, adw. Henryk Pieleński i adw. dr Wiesław Łukawski ustaliło następującą kolejność zwycięzców Konkursu:

I miejsce — apl.adw.Zbigniew Tetkowski z Izby warszawskiej

II miejsce — apl.adw.Mirosław Kubicki z Izby częstochowskiej

III miejsce — apl.adw.Maciej Loga z Izby poznańskiej.

Zdobywcy trzech pierwszych miejsc otrzymali nagrody pieniężne, przy czym apl. adw. Zbigniew Tetkowski otrzymał ponadto nagrodę pieniężną im.adw.Witolda Bayera oraz nagrodę w postaci maszyny do pisania. Wszyscy uczestnicy Konkursu otrzymali dyplomy i komplet Słownika Biograficznego Adwokatów Polskich. Konkurs, który się odbył z udziałem około stu słuchaczy, głównie wywodzących się ze środowiska aplikantów adwokackich Izby warszawskiej, wzbudził żywe zainteresowanie.

2

Konferencja historyczna w Klubie Adwokata w Krakowie

Komisja Współpracy z Ośrodkiem Badawczym Adwokatury NRA przy Okręgowej Radzie Adwokackiej w Krakowie zorganizowała 12 grudnia 1987 r. w Klubie Adwokata konferencję historyczną z dwoma referatami: adw. dra Stefana Kosińskiego pt. „Ukształtowanie się kierownictwa polskiego podziemia politycznego i wojskowego w okresie okupacji” oraz adw. dra Edwarda Brożka pt. „Wkład adwokatów województwa tarnowskiego w dzieło Polski walczącej w latach 1939–1945”.

Konferencję zagał adw. dr Kazimierz Ostrowski, przewodniczący Komisji. Przypomniał, że konferencja obecna jest kontynuacją inicjatywy OBA, zmierzającej do

utrwalenia patriotycznej działalności adwokatury polskiej w latach 1939–1945 i że w związku z tym odbyła się na ten temat w dniach 26–29 listopada 1982 r. w sali konferencyjnej RA w Warszawie sesja naukowa, a wynikiem jej został w całości poświęcony nr 8 „Palestry” z 1983 r.

Adw. Kosiński w swoim referacie podkreślił, że pierwsze decyzje w sprawie organizowania polskiego podziemia związanego z II wojną światową podejmowane były już w czasie końcowych walk we wrześniu i w październiku 1939 r. (bitwa pod Kockiem stoczona 5 października 1939 r. przez grupę operacyjną „Polesie” pod dowództwem gen. Franciszka Kleeberga jest uważana za ostatnią regularną operację wojskową). Właśnie już wtedy dowódcy poszczególnych jednostek wojskowych, w obliczu ostatecznej klęski i dostania się do niewoli, zalecali swym podwładnym przechodzenie do działań partyzanckich i do organizowania podziemnego ruchu oporu. Działanie takie podjęto, nawet samorzutnie, szereg energicznych jednostek, jak np. mjr Henryk Dobrzański–Hubal (który poległ w walce z Niemcami 20 kwietnia 1940 r.) lub por. Władysław Jasiński, ps. „Jędrus”. Oficjalnie też marsz. Rydz–Śmigły, jeszcze przed opuszczeniem Polski, wydał w dniu 17 września 1939 r. w Kołomyi rozkaz utworzenia na ziemiach polskich podziemnego ruchu oporu do walki z okupantem. Rozkaz ten mjr Edmund Galinat przewiózł samolotem do oblężonej Warszawy i wręczył dowódcy obrony stolicy gen. Juliuszowi Rómmłowi w nocy z 26 na 27 września 1939 r. Ponieważ gen. Rómmel przewidywał konieczność kapitulacji, a sam zamierzał pójść razem z żołnierzami do niewoli, rozkaz ten przekazał gen. Michałowi Karaszewicz–Tokarzewskiemu i przeniósł na niego, jako kierownika akcji konspiracyjnej, także swoje pełnomocnictwa. Gen. Tokarzewski tworzonej organizacji nadał nazwę „Służba Zwycięstwu Polski” (SZP). Do współpracy z gen. Tokarzewskim zgłosili się natychmiast ppłk Leopold Okulicki i płk Stefan Rowecki, ps. „Grot”. Na początku października 1939 r. jako zaplecze społeczno–polityczne SZP powstała „Rada Główna”, w skład której weszli: Mieczysław Niedziałkowski z PPS, Maciej Rataj z SL i Leon Nowodworski. W miesiąc później, na mocy uchwały powstałego we Francji rządu gen. Sikorskiego, powołany został do życia — jako konspiracyjna organizacja wojskowa — Związek Walki Zbrojnej (ZWZ), o którym będzie jeszcze mowa niżej.

W Rumunii i na Węgrzech powstał w tym czasie i działał „Komitet Siedmiu” (K–7), a w roku 1941 — z jego ramienia — „Konwent Organizacji Niepodległościowych” (KON).

Na zachód od Bugu i Sanu działała od 20 września 1939 r. „Organizacja Orła Białego” (OOB).

Powstawały poza tym jeszcze inne organizacje wojskowe, np. „Organizacja Wojskowa Krakowa” z mjr. dypl. rez. B. Grocholskim, „Tajna Armia Polska” z płk. Tadeuszem Komorowskim i ppłk. dypl. Kazimierzem Rudnickim. Tajne organizacje wojskowe powoływały także stronnictwa polityczne, opozycyjne w stosunku do rządów przedwrześniowych. I tak np. Polska Partia Socjalistyczna (PPS) utworzyła „Wolność, Równość, Niepodległość” (WRN), Stronnictwo Ludowe (SL) — „Chłopską Straż” (w skrócie: „Chłostra”) pod dowództwem F. Kamińskiego, Stronnictwo Narodowe (SN) — „Narodową Organizację Wojskową” (NOW) z płk. J. Rokickim i płk. Oziwiczem, z której z czasem wylamały się „Narodowe Siły Zbrojne” (NSZ), złożone ze zwolenników narodowego radykalizmu i szowinizmu.

Komunistyczna Partia Polski (KPP) została na wiosnę 1938 r. rozwiązana przez:

Komitet Wykonawczy Międzynarodówki (KOMINTERN). Dopiero w rok po wybuchu wojny niemiecko-radzieckiej (22 czerwca 1941 r.), mianowicie na wiosnę 1942 r., komuniści zaczęli tworzyć swoją organizację „Gwardię Ludową” (GL) z Franciszkiem Józwiakiem i Marianem Spychalskim na czele, która w lipcu 1943 r. została przekształcona w „Armię Ludową” (AL), a jej dowódcą został Michał Rola-Żymierski. Armia Ludowa była podporządkowana Polskiej Partii Robotniczej (PPR), powołanej do życia 5 stycznia 1942 r., Związku Patriotów Polskich (ZPP) zawiązanemu w lutym 1943 r. w ZSRR i Krajowej Radzie Narodowej (KRN), utworzonej w Warszawie 31 grudnia 1943 r.

Tak powstałych organizacji podziemnych było w Polsce pod koniec 1940 r. około 138. Od początku swojej działalności gen. Tokarzewski dążył do scalenia tych organizacji, co mu się w większości udało.

Emigracyjny rząd polski we Francji z gen. Władysławem Sikorskim jako naczelnym wodzem na czele powołał 8 listopada 1939 r. do życia Komitet Ministrów dla Spraw Kraju (KMSK) z uprawnieniami politycznymi dla kraju i jego zbrojnego podziemia. Do Komitetu weszli: gen. K. Sosnkowski, jako przewodniczący i ministrowie: A. Ładoś (SL), M. Seyda (SN) i J. Stańczyk (PPS). Dnia 13 listopada 1939 r. gen. Sikorski zarządził przekształcenie SZP w Związek Walki Zbrojnej (ZWZ) z komendantem głównym gen. Sosnkowskim jako zastępcą Naczelnego Wodza z siedzibą w Paryżu. Zastępcą komendanta głównego w kraju został mianowany ostatecznie — po różnych przekształceniach terytorialnych — płk (mianowany 3 maja 1940 r. generałem) Stefan Rowecki. Gen. Karaszewicz-Tokarzewski został w nocy z 6 na 7 marca 1940 r. przy przekraczaniu linii demarkacyjnej niemiecko-radzieckiej pod Muniną aresztowany przez patrol radziecki.

Równoległe z podziemiem wojskowym organizowało się tajne kierownictwo polityczne. Już przy SZP działała Rada Główna, a potem przy ZWZ — delegat i pełnomocnik rządu na kraj. Tymczasowo był nim płk w st. spocz. J. Skorobohaty Jakubowski, po nim Cyryl Ratajski, następnie prof. Jan Piekalkiewicz, a po jego aresztowaniu i zamordowaniu — Jan Stanisław Jankowski. Pod przewodnictwem delegata rządu działała „Rada Obrony Narodowej”, potem „Polityczny Komitet Porozumiewawczy przy ZWZ” (PKP), w skład którego wchodził: płk Stefan Rowecki, Kazimierz Pużak (PPS) jako przewodniczący, Stefan Korboński (SL) i Aleksander Dębski (SN). PKP przekształcił się 28 czerwca 1940 r. w Główny Komitet Polityczny.

ZWZ został 14 lutego 1942 r. przemianowany przez gen. Sikorskiego na Armię Krajową (AK).

W 1943 r. spadły na polskie podziemie wojskowo-polityczne dwa ciosy: 30 czerwca został aresztowany przez gestapo w Warszawie gen. Stefan Rowecki (po wybuchu powstania warszawskiego rozstrzelany w nocy 2 sierpnia 1944 r. na rozkaz Himmlera w obozie konc. w Sachsenhausen), a 4 lipca zginął w katastrofie gibraltarskiej gen. Władysław Sikorski. Następcą gen. Roweckiego został gen. Tadeusz Bór-Komorowski, a naczelnym wodzem na emigracji — gen. Kazimierz Sosnkowski. Gen. Bór-Komorowski przekazał dział organizacyjny gen. Pełczyńskiemu, a dział operacyjny — płk. Tatarowi.

Głównym zadaniem polskiego podziemia było przygotowanie powstania zbrojnego przeciwko Niemcom w końcowej fazie wojny, ale do czerwca 1944 r. wykonało ono także 5.733 zamachy w akcjach sabotażowo-dyweryjno-bojowych. Powstały wtedy

„Związek Odwetu” i „Kierownictwo Dywersji” (KEDYW) z płk. Emilem Fieldorfem (ps. „Maj”, „Nil”), prowadzono „mały sabotaż”, „sabotaż dywersyjno-bojowy”, wojnę nerwów z Niemcami, utrzymywano łączność wewnętrzną i zewnętrzną poprzez „Biuro Informacji i Propagandy” (BIP) także z Polakami zesłanymi na roboty przymusowe do Rzeszy, prowadzono wywiad (dane o produkcji pocisków V-1 i V-2, o bazie łodzi podwodnych, o koncentracjach wojsk niemieckich przeciwko Jugosławii i ZSRR, złamanie tajnych szyfrów niemieckich i japońskich), zorganizowano tajne nauczanie średnie i wyższe, wspomagano „Żydowską Organizację Bojową” (ŻOB) powstałą w lipcu 1942 r. z 24-letnim Mordechajem Anielewiczem na czele, także po wybuchu powstania w getcie warszawskim.

Następnie adw. dr Edward Brożek przedstawił słuchaczom, jaki był wkład adwokatów województwa tarnowskiego w dzieło Polski walczącej w latach 1939–1945. — Sam brał udział w walkach na froncie południowym w 38 pp, wchodzącym w skład 24 DP i Armii Południe dowodzonej przez gen. Sosnkowskiego. Po ucieczce z niewoli uczestniczył w ruchu oporu. — Marian Demes walczył we Francji, dostał się do niewoli niemieckiej, z której uciekł do Szwajcarii, a stamtąd dostał się do brygady gen. Kopańskiego. W dalszych walkach został ciężko ranny. Powrócił do kraju 20 sierpnia 1947 r. — Dr Marian Spólnik był zastępcą komendanta obwodu AK. Został aresztowany 7 listopada 1940 r. przez gestapo i zamordowany w więzieniu tarnowskim. — Anna Piechowicz, córka adw. dra M. Spólnika, była łączniczką i kolporterką prasy podziemnej. Została aresztowana 14 września 1941 r. i zesłana do obozu koncentracyjnego w Ravensbrück, gdzie poddawana była zabiegom pseudolekarskim. — Dr Wanda Wróblewska uczestniczyła w akcji wywiadu dotyczącego tajnej broni niemieckiej V-1 i V-2. — Aleksander Żmigród został rozstrzelany przez gestapo. — Stanisław Chmiel zginął jako działacz ludowy w obozie koncentracyjnym w Oświęcimiu. — Karol Kusiarski był aresztowany jako zakładnik. — Dr Julian Kryplewski był członkiem AK i Główniej Rady Opiekuńczej w Tarnowie. — Dr Tadeusz Lubieniecki był osadzony w obozie koncentracyjnym w Oświęcimiu, z którego powrócił w 1941 r. — Dr Władysław Kozłowski zginął jako żołnierz AK z rąk gestapo. — Franciszek Tracz był żołnierzem AK i współredagował podziemne pismo „Pobudki”. — Jan Podolski (ps. „Lis”, „Rem” i „Sosna”) był członkiem ZWZ, AK, i BCh. — Mieczysław Badylak (ps. „Apsz”) był żołnierzem AK.

A oto adwokaci z Brzeska: Jan Japa był członkiem BCh i należał do tajnej „Trójki” gminnej SL „Roch”. — Dr Jakub Witek został aresztowany jako działacz ludowy w 1941 r. i zginął w obozie koncentracyjnym w Oświęcimiu. — Włodzimierz Machlaj, aresztowany w 1941 r., zginął w obozie koncentracyjnym w Oświęcimiu. — Dr Henryk Bloch był działaczem ruchu oporu. — Apl. adw. Edmund Strauberg został zastrzelony na ulicy w czasie akcji eksterminacyjnej przeciwko Żydom. — Kazimierz Przybyś brał udział w powstaniu warszawskim i był internowany w obozie w Pruszkowie.

W 1939 r. było w Tarnowie 34 adwokatów Żydów. Z tej liczby zginęło w czasie okupacji 60%.

Po referatach rozwinęła się ożywiona dyskusja. Wzięli w niej udział przeważnie ci adwokaci, którzy sami byli zaangażowani w ruchu oporu. Wnieśli bardzo wiele uzupełnień do opracowanych zagadnień, często wykraczając daleko poza tematykę referatów. Wystąpili w tej dyskusji: dr K. Ostrowski, dziekan M. Anczyk, W. Kosturek, E. Kaleta, M. Wiener, J. Szmigielski i inni. Frekwencja była duża, ale rzucał się w oczy mały udział adwokatów najmłodszej generacji i całkowity brak aplikantów adwokackich.